

האם מותר לבצע קשירת חצוצרות?

אחד האמצעים המקובלים למניעת היריון באופן קבוע לנשים שכבר אינן רוצות ללדת, הוא על ידי קשירת חצוצרות. החצוצרה הוא המקום שבו נפגשים הזרע והביצית בכדי להתחיל את תהליך ההפריה. קשירת החצוצרה מתבצעת בניתוח בשיטה הפתוחה או באופן לפרוסקופי [או בסוף ניתוח קיסרי].

בדרך כלל קשירת חצוצרות אינה הפיכה, ולכן נשים שהתחרטו על התהליך ורוצות להרות יופנו להפריה חוץ גופית. אך בשיטות אחרות של עיקור חצוצרות, כגון על ידי חסימת החצוצרה בטבעת, יש לפעמים אפשרות לשחזר את החצוצרה בניתוח.

ישנו איסור מן התורה על סירוס, הנלמד מן הפסוק "ובארצכם לא תעשו" (ויקרא כב, כד), כמבואר בגמרא במסכת שבת (קי, ב). הגדרת סירוס היא "הפסדת אברי הזרע" כמבואר ברמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק טז) ובשולחן ערוך (אבן העזר סימן ה).

"הפסדת איברי הזרע" – היינו באופן קבוע, ושלא כבאמצעים למניעת היריון שבהם בדרך כלל הפגיעה היא זמנית או שאין פגיעה משמעותית. באיסור סירוס נכללים אמצעים בלתי הפיכים.

בהמשך, נתייחס לשאלות שהתעוררו בהקשר זה, כמו השאלה בדבר סירוס אישה על ידי קשירת חצוצרות שמתבצעת באופן קבוע אך הפיך, כלומר, כשניתן לחבר מחדש את החצוצרות, או להסיר את הטבעות שחסמו אותן; או השאלה על כך שאישה שנקשרו החצוצרות שלה, עדיין יכולה להתעבר בימינו על ידי הפריה חוץ גופית – האם הדבר אומר שקשירת חצוצרות בימינו אינה בהכרח סירוס?

אך את הדיון נתחיל בעצם ההלכה של סירוס אישה, והיחס למצב סכנה בהקשר זה.

ישנו הבדל הבסיסי בהלכה זו של סירוס בין איש לאישה. כאמור, הגמרא במסכת שבת לומדת מן הפסוק כי סירוס אסור מן התורה. מה לגבי סירוס אישה? השולחן ערוך שם (סעיף יא) פוסק: "המסרס את הנקבה בין באדם בין בשאר מינים פטור אבל אסור". ובהלכה י"ב: "אישה מותרת לשתות עיקרין כדי לסרסה עד שלא תלד".

בפשטות המונח "פטור אבל אסור" מלמדנו שאיסור זה הוא מדרבנן. זאת למרות שבספרי בפרשת אמור (פרשתא ז פרק ז) למדו חכמים מן הפסוק "כי משחתם בהם מום בס" (ויקרא כב, כה) שהנקבות אסורות בסירוס [למעט רבי יהודה, המדייק את המילה "בהם" ולומד ממנה שאין הנקבות בסירוס].

למעשה, למעט הגר"א בביאורו לשו"ע שם שכתב שהלכה כחכמים שגם סירוס אישה אסור מן התורה, דעת רוב הפוסקים היא כפי שכתב המגיד משנה בהלכות איסורי ביאה (טז, יא) שאכן האיסור בסירוס אישה הוא רק מדרבנן, ושכנראה ההלכה כרבי יהודה שאין הנקבות בסירוס מן התורה.

וכתבו רוב הפוסקים (בסימן ה' שם) להסכים עם דברי המגיד משנה (שם הלכה יב) שההבדל בין סירוס סתם לשתיית כוס של עיקרין שזה אסור מדרבנן וזה מותר, הוא שיש הבדל בין סירוס בידיים לבין סירוס על ידי שתיית כוס עיקרין ללא מגע באברי ההולדה [והט"ז כתב גם לחלק כך, אבל נקט שהאיסור אינו קשור לאיסור סירוס אלא לאיסור על האדם לצער את עצמו, ולכן יש חילוק בין סירוס בידיים המצער את האישה לבין שתיית כוס עיקרין]. אמנם הב"ח שם מבאר שהחילוק הוא בין סירוס לצורך למנוע צער לבין סירוס ללא צורך.

על כל פנים ההלכה היא ברורה – אסור בדרך כלל לעקר אישה בדרך של קשירת חצוצרות, וכמו שכתבו הפוסקים שעסקו בהלכה זו (עיין ציץ אליעזר ח"ט סימן נא שער ב).

בשבט הלוי (חלק ט סימן רסה) עסק במקרה חמור:

"בענין אשה שאחר לידתה נתגלה מחלה חמורה בדמה ובאתה עד שערי מות ונצלה ברחמי ה', וצריכה לקחת תרופה לדמה כל ימי חייה, ואסור לה להתעבר, ורופא אחד מומחה אמר לה שאחרי פרק זמן יתכן שאפשר לה להכנס להריון, מכל מקום צריכה השגחה תמידית, כי גם הוא מודה שבכל אופן יש חשש סכנה ממש, אלא ע"י השגחת רופאים מומחים במצבה אז יתכן שתעבור הסכנה ותלד".

בתחילת התשובה מבהיר הרב ווזנר, שברור שאישה זו אסור לה להתעבר כלל, גם לא בהשגחת רופאים, אפילו אם זה אינו אלא חשש רחוק של פיקוח נפש. לגבי השאלה כיצד למנוע היריון, הרופאים המליצו לזוג להשתמש בכיס (מאחר שהרופאים אסרו עליה להשתמש בגלולות למניעת היריון) – את האפשרות הזאת הכרוכה באיסור תורה של השחתת זרע שולל הרב ווזנר מכל וכל. הוא מעיר שצריך לשאול את הרופאים האם יסכימו למניעת היריון בדרך של נתינת שתי טבעות – חיצונית ופנימית, שעל ידי זה "נתמעט ספק סכנה עד אפס כמעט", אבל אם בכל זאת לא יסכימו הרופאים, הוא מציע להשתמש בהוצאת רחם או בקשירת חצוצרות "שאנו מתירים במקרים נדירים".

מה יסוד ההיתר?

- א. לרוב הפוסקים איסור סירוס באישה הוא רק מדרבנן.
- ב. גם לדעת הגר"א שזהו איסור תורה, שעבורנו בהתחשב בדעת רוב הפוסקים זהו אולי ספק איסור תורה, הרי כאן זהו פיקוח נפש.

ג. לדעת ה"ט"ז, שכל האיסור בסירוס אישה אינו אלא מטעם איסור החבלה בעצמו, ברור שכאן לא שייך ענין זה כלל, שהרי זהו טיפול למניעת סכנה (כמו כל ניתוח בעולם שהוא מותר על אף שיש חבלה במטופל).

הרב וואזנר מעיר בסוף דבריו שכדאי ש"יחכו איזה חדשים כדי שלא נצטרך להזדקק לשערי היתר עד שקשה הפרישה, ואם יתברר דנשאר מצב זה דספק סכנה, ואז מותר להתיר לה הסירוס, ולא להתיר לו הדרך האחר. והדברים מובנים מעצמם ודבר פשוט כי אין ללמוד מזה למקום אחר, כי אנו מדברים מהוראת שעה, במקרה נדיר וסכנה גדולה, וח"ו לדמות בזה מילתא למילתא."

כלומר, ההיתר לקשור חצוצרות אינו יכול להיות רווח, אלא במקרים נדירים ולפי הוראה פרטנית של פוסק מובהק.

מתוך תשובתו של הרב וואזנר ניתן ללמוד, שכל עוד ניתן להשתמש באמצעים למניעת היריון שאינם כרוכים בסירוס, כגון גלולות למניעת היריון, או טבעות והתקנים, אסור לבצע קשירת חצוצרות, זאת למרות שהמטרה היא רפואית מובהקת. מאחר שהדבר בדרך כלל אכן אפשרי, ההלכה היא שעל פי רוב קשירת חצוצרות אסורה, גם במקרה של אישה שהרופאים ברורים בדעתם שלעולם אסור לה להרות ותצטרך להשתמש באמצעים למניעת היריון כל ימיה.

ההיתר לבצע את קשירת החצוצרות במקום סכנה בהריון דורש לכאורה הסבר: הרי הסכנה היא רק במקרה שבני הזוג יחיו כדרך כל הארץ, אך אם יפרשו זה מזו, או אפילו יתגרשו, לא יהיה כל סיכון. לכך התייחסו גדולי הפוסקים במספר תשובות. ידועים דברי האגרות משה בעניין, שנטה בתחילה לחומרא. פחות ידועים דבריו בתשובה אחרת בהם הכריע לקולא. ונבאר:

בתשובתו בשו"ת אגרות משה חלק א סימן יג עוסק רבי משה פיינשטיין במקרה של אישה שהריונות גורמים לה לשלוש מחלות – פסיכולוגית, מחלת כליות ומחלת ורידים נפוחים. האישה הייתה בהיריון, וצפויה ללדת, ואז רוצים הרופאים לנתח אותה בכדי למנוע אפשרות של היריון.

ר' משה מביא את דעת הגר"א שסובר שאיסור סירוס באישה הוא מדאורייתא, ומכריע כמותו להלכה, וכותב שאם כן בודאי אסור לבצע סירוס באישה אם לא במקום סכנה בלבד. ומוסיף:

"ואף להסוברין שהוא רק מדרבנן, נמי אפשר אין להתיר בלא סכנה, דלא כל איסורין דרבנן שוין שיהיה מותר במקום צערא וצורך גדול".

ולכן הוא מגיע למסקנא: "ולכן אף שהריון באשה זו יש להחשיב שהוא סכנה, אבל הא ליכא סכנה בלא הריון, ויכולה בשביל הסכנה שלא להבעל כלל, ובמקום סכנה אינה משועבדת לבעלה, ולכן איני רואה בזה היתר לסרסה. אבל מכיון שיש לה חשש סכנה בהריון מותר לה לשמש במוך שהוא בהראבער שמונתים בגוף האישה שזה התירו האחרונים..."

מדבריו אלו נראה ברור, שהאיסור על סירוס האישה אף במקום סכנה, הוא אפילו אם אין זמינות או אפשרות של אמצעי מניעה אחרים ומותרים, מאחר שסוף סוף תמיד היא יכולה לפרוש מבעלה ואז לא תהיה סכנה.

פסק הלכה זה, שנכתב בשנת תשט"ז, עורר תשומת לב רבה לאור חומרת הדברים העולים ממנו הן בכללות ההלכה שנפסקה על ידי ר' משה כהגר"א, והן לעצם הענין, משום שבתשובות רבות עלו מקרים שבהם אמצעי מניעה אחרים היו אסורים לאישה (כמו למשל במקרה של השבט הלוי שהבאנו), ולא היה מוצא לנשים אלו למעשה.

אך בפועל, בתשובה אחרת של ר' משה (אה"ע חלק ד סימן לד), משנת תשל"ט, המסקנא היא להקל, ושם הוא מבאר ומדגיש, שכל מה שהוא אסר היה אך ורק משום שהיה לה עצה אחרת איך למנוע היריון ובכך תוכל לשמש עם בעלה, אבל במקרה שאין כל פיתרון אחר, גם הוא מסכים שיש להקל ולהתיר את הניתוח המסרס.

הטעם לכך הוא שבמצב שאין לה עצה איך לשמש, היא תהיה כעגונה, שהרי גם אם תתגרש מבעלה לא תוכל להינשא לאדם אחר, ומצינו שלמנוע מצב כזה הקילו חכמים הרבה קולות.

עוד הוא מביא בתשובה זו, שלא כתשובה הראשונה, את דעות הראשונים והפוסקים שלא סברו כהגר"א ונקטו שבאישה אין איסור סירוס מן התורה כלל, ומעיר שגם הראשונים שלא פירשו דבר בענין מסתבר שלא חלקו על חבריהם שאם לא כן היו מפרשים, ולכן אף שהגר"א רב כוחו, יש לסמוך על רבותינו הראשונים שהם גם רבותיו של הגר"א, ובפרט במקום צער כזה, וגם מה שכתב בתשובה הקודמת שלסוברים שהוא דרבנן לא בהכרח כל איסור דרבנן מותר במקום צער וצורך גדול, מכל מקום בתשובה זו הוא נוקט שבמצב כזה אין להחמיר בסתמא יותר מאיסורי שבת דרבנן שמותר במקום צער, ולא החמיר בתשובה הנ"ל אלא משום שהייתה אפשרות אחרת למנוע היריון בדרך המותרת.

פסק זה עולה בקנה אחד עם מסקנות רוב הפוסקים שכתבו שאכן כשאין שום עצה אחרת למנוע היריון, והאישה בסכנה גמורה להתעבר, מותר לה לבצע קשירת חצוצרות.

במאמר הקרוב נתייחס בעז"ה לפרטים נוספים בהלכה זו.

בית מדרש גבוה
להלכה ורפואה
BEIT MEDRASH GOVOHA FOR
MEDICAL HALACHA
ע"ש משפחת פולד הי"ד

פרשת תולדות תשפ"ג

הרב יוסי שפרונג - ראש בית המדרש